

Odhod nastopajočih v gozd. Od leve proti desni: povezovalac prireditve, turbaš, novi lik Prvo borovo gostüvanje v Bodonci v samostojni Sloveniji, turbaš.
Foto: Tomislav Vrečič, Bodonci, 28. 2. 2011

Bohoh s svinjskimi mehurji, policaji in vragova branijo svatbo pred napadalci.

Foto: Tomislav Vrečič, Bodonci, 28. 2. 2011

BOROVO GOSTÜVANJE 2011 V BODONCIH

»Pozavamo vas na borovo gostüvanje, na šteron ta se zdavala Borovnjak Semenکو in Smolenkar Šküfka. Cella ceremonija de se začnola 27. 02. 2011 ob 8. vöri pred vaško-gasilskim domom v Bodoncaj /.../« so vabili PGD Bodonci, ŠD Bodonci in DKŽ Klas Bodonci – letošnji prireditelji in organizatorji pustne prireditve. Da gre za »pustno poroko«, v kateri se nekdanje šege poročnega in pustnega časa prepletajo s humorjem, kažeta že imeni ženina in neveste: Borovnjak Semenکو (izpeljanka besed bor in seme) in Smolenkar Šküfka (izpeljanka besed smola in storž); domiselne in premišljene besedne zveze v izbranih lastnih imenih mladoženca in sneje se navezujejo na gozd, v katerem poteka glavni del prireditve.

Če se v predpustnem času ali ženitvenih dneh ni nihče v vasi poročil, imajo vaščani v Prekmurju pravico do služjenja borovega gostüvanja. Splošno mnenje je, da se borova gostüvanja prirejajo zlasti in evangeličanskih vaseh na Goričkem, kjer je bilo malo mladine in zato malo porok. V katoliških vaseh se je borovim gostüvanjem duhovščina upirala z utemeljitvijo, da se preveč norčujejo iz verskih obredov. Ustalilo se je mnenje, da je bilo prvo borovo gostüvanje v Prekmurju leta 1921 v Puconcih. Od tega leta do leta 2008 je bilo okrog 140 borovih gostüvanj; deset borovih gostüvanj je bilo samo leta 1955!

Na omenjeni prireditvi se prepletajo šege in navade prave poroke in pusta, gre za »pustno poroko«. Nastopajoči liki se delijo v dve glavni skupini: svatba in fašenki – obrtniki, ki imajo vlogo služjenja denarja na humoren način. Prireditev poteka ves dan po točno določenem redu: zbiranje nastopajočih, iskanje ženina nevesti, odhod v gozd po bor, nastopanje fašenkov v gozdu, sekanje bora, vleka bora iz gozda, zdavanje – poroka in veselica. Podrti bor vlečejo mlada dekleta in fantje iz gozda do gasilskega doma, simbolni pomen vleke pa je javno sramotenje neporočene mladine, ki si ni uspela pravočasno najti zakonskega druga. Gre za poroko z borom – mladožencem, množično prireditev, pri

kateri sodeluje vsa vas in je hkrati »spektakularna oblika ljudske igre« s pripravljenimi narečnimi besedili in z natančno določenimi vlogami likov. Ker se v predpustnem času ni nihče poročil, imajo vaščani tako možnost zaslužiti denar za izboljšanje infrastrukture v vasi. Borovo gostüvanje sta volja in interes vaščanov. Med pripravami na borovo gostüvanje (nekaj mesecev prej) se zbirajo ženske in iz barvanega krep papirja za okrasje likov in za potrebe dogajanja izdelujejo rože. Zbiranje prostovoljnih prispevkov za borovo gostüvanje po sosednjih vaseh se navadno začne mesec dni pred prireditvijo, in to ob sobotah in nedeljah. Glavni namen vabovcev je poleg zbiranja prostovoljnih prispevkov vabljenje na borovo gostüvanje. Oblikuje se več skupin s po pet do šest ljudmi (ciganice, zvači, harmonikaš).

Borovo gostüvanje je prireditev (in šega). Danes so za izvedbo borovega gostüvanja pomembni: številčnost ljudi v posameznih vaseh, sodelovanje večine v vasi in organiziranost vaščanov. Čeprav izgublja na prvotnem pomenu, to je smešnju vseh neporočenih in s tem posledično vleki bora, je pomembno za ohranjanje dediščine, hkrati ji daje sodobno noto in je posebnost v slovenskem in širšem kulturnem prostoru. Ostajajo tri velike vrednote in posebnosti borovega gostüvanja: igrana, govornjena in brana besedila so v prekmurskem narečju; borovo gostüvanje je odločitev vaške skupnosti, ki ga tudi organizira; prireditev se odvija *in situ* – v vasi (v Prekmurju).

V Bodoncih so bila štiri borova gostüvanja: leta 1958, 1968, 1981 in 1989. Na letošnjem, petem po vrsti, je nastopalo okrog 187 likov, številka pa ne zajema vaščanov, ki pomagajo pri organizaciji pred prireditvijo, med in po njej; na prireditvi je tako sodelovalo okrog 250 vaščanov.

Na letošnjem borovem gostüvanju sem kot etnologinja sodelovala drugič. Naj poudarim, da so tako organizatorji kot nastopajoči ohranili svojo avtonomijo; zavestno sem se namreč trudila, da v prireditvi nisem posegala s »strokovnimi idejami«, ampak

* Jelka Pšajd, univ. dipl. soc. kult. in etnol. in kult. antrop., višja kustodinja, Pokrajinski muzej Murska Sobota. 9000 Murska Sobota, Trubarjev drevored 4, E-naslov: jelka.psjajd@guest.arnes.si

sem jih poskušala opozarjati na nepravilnosti tam, kjer je bilo to potrebno zaradi samega pomena borovega gostovanja. Svoje odločitve sem pojasnjevala z argumenti in razlago; če so se strinjali, so to sprejeli, če se niso, tega niso naredili in so argumentirano vztrajali pri svojih odločitvah. Konec koncev je ljudsko vendarle to, da prireditve izpeljejo domačini, ne »strokovnjaki«, mar ne? Sodelovanje je bilo korektno in poučno tudi zaradi moje stalne prisotnosti (predvsem na sestankih, srečevanjih z vaščani) in spremljanja poteka dogajanja; spoznavala sem, kje in zakaj prihaja do sprememb (npr. pri vnosu novih likov), kar je za raziskovalce (razvoja) borovega gostovanja zelo pomembno. In ko smo že pri likih borovega gostovanja: letošnja novost je bil lik ženske, oblečene v slovensko zastavo in z lipovim listom, na katerem je pisalo Borovo gostovanje Bodonci 2011, zraven pa Prvo

borovo gostovanje v Bodonci v samostojni Sloveniji; ki je predstavljala prav slednjo. Dokaz, da borovo gostovanje še kako živi na Goričkem in kako potrebne so ideje sodelujočih nosilcev žive dediščine! Prav tako je nastopala tudi Čičera banda (poleg preostalih starih likov, se ve), ki je sodelovala že na prvem borovem gostovanju v Bodoncih. Prireditve je komentiral povezovalce in obiskovalce sproti informiral o poteku in pomenu borovega gostovanja tako, da je vsakdo, ki ni vedel, kaj se dogaja, lahko sledil vsebini prireditve.

Prireditve je posebnost v slovenskem prostoru tudi zato, ker je ne pripravijo vsako leto. Zadnje borovo gostovanje je bilo v Prekmurju leta 2008.

Za vas je prireditve spremljala Jeličova Škufka – smrekov storž Jelka Pšajd.

CENTER DOMAČIH IN UMETNOSTNIH OBRTI SLOVENSKA BISTRICA

Center domačih in umetnostnih obrti Slovenska Bistrica (CDUO) je konec leta 2003 nastal pri Skladu za male projekte v okviru nacionalnega Programa Phare – čezmejno sodelovanje Slovenija–Avstrija 2000. Nosilka projekta je bila Območna obrtna zbornica Slovenska Bistrica, pobudo, strokovno izvedbo in trajnost projekta pa zagotavljajo članice in člani Kulturno-izobraževalnega društva keramikov in lončarjev Podravja »Majolika«. Partnerji v projektu so bili še Občina Slovenska Bistrica, Ministrstvo za kulturo in HTBL – Ortweinschule iz avstrijskega Gradca. V uspešno končanem projektu »KC – znanje za sodelovanje« smo uredili in opremili keramično delavnico, v čezmejnem sodelovanju s šolo HTBL – Ortweinschule pa usposobili mentorje za poučevanje izdelave keramike ter oblikovali izobraževalni program, v katerem smo med januarjem 2004 in marcem 2010 izvedli 17 vsebinsko različnih delavnic, ki jih je obiskalo že preko 800 udeleženk in udeležencev vseh starostnih skupin. Osrednja cilja našega dela in prizadevanja sta prenos znanj in ohranjanje lončarske dediščine. V tridesetnem začetnem tečaju lončarstva ali prostoročnega oblikovanja keramike udeleženci osvojijo teoretično in praktično »abecedo«, kar jim omogoča uspešno samostojno delo, lasten razvoj in dobro podlago za odkrivanje posebnih znanj in tehnik. Posebnosti našega dela so v proučevanju primerov, individualnem in skupinskem delu, izkustvenem učenju ter izdelavi keramičnih in lončarskih izdelkov. V seminarjih in delavnicah dekorativnih tehnik se udeleženci naučijo površinskih tehnik obdelave, postopkov pečenja ter rabe posebnih mas in glazur. Izvajamo tudi otroške delavnice in programe za šole ter slikarske tečaje. Tečaji so namenjeni vsem, ki želijo pridobiti osnovno in dodatno znanje o keramiki in lončarstvu ter vsem strokovnjakom, ki potrebujejo nova znanja.

Pomemben del promocije so razstave, ki jih pripravljamo v svojem galerijskem prostoru »Pristava«. Razstave pripravljamo ob koncu tečajev, na njih se s svojimi izdelki predstavljajo članice in člani društva, posebno mesto pa imajo otroške razstave in pri-

reditve. Naš redni gost je Bienale otroške keramike »Terra mystica«.

Z namenom ohranjanja kulturne dediščine v okviru programa »Iz babičine kuhinje in dedkove kleti« izdelujemo replike lončarskih izdelkov in replike keramičnih izdelkov, odkritih pri izkopavanjih na našem območju. Tak primer je »Bistriška čaša«, replika lončene pivske čaše iz 14. oz. 15. stoletja, ki je leta 2006/07 zmagala na natečaju za bistriški spominek. Vsi izdelki so uporabni, strokovno ocenjeni in imajo certifikat izdelka domače in umetnostne obrti, ki ga podeljuje OPZ Slovenije. Izdelke izdelujemo tudi po naročilu, prav tako obnavljamo in restavriramo stare keramične izdelke ali po predlogi izdelamo nove. Kmalu bomo odprli tudi spletno trgovino z izdelki za dom (z lučmi, vazami, s ploščicami po naročilu, ...), vrt (s ptičjimi valilnicami, krmilnicami, z napajalniki ...) in še s čim.

Center domačih in umetnostnih obrti Slovenska Bistrica je kot Regijski center za keramiko vključen v projekt »Rokodelski centri Slovenije«. Čeprav je projekt nujen in bi lahko znatno pripomogel k ohranjanju in razvoju rokodelske dediščine, je na žalost zastal; od februarja 2009 naj bi ga vodila OPZ Slovenije. Upamo, da bo v kratkem ponovno »zaživel«, saj je nujno povezovanje centrov in posameznikov, ki se trudimo ohranjati zgodovinski spomin in razviti tako nujna nova delovna mesta. Nova delovna mesta zahtevajo ureditev pravnoformalnega statusa z natančno dogovorjenim javno-zasebnim partnerstvom države, lokalnega okolja in izvajalcev.

Ohranjanje svoje lončarske in druge kulturne dediščine je v globalni družbi pomemben prepoznavni znak. Ob tem nastajajo nove možnosti izdelave naravi in človeku prijaznih izdelkov. Vizija CDUO je v ohranjanju in prenosu lončarskih znanj v slovenskem prostoru, njihovem povezovanju in ohranjanju lokalnih posebnosti. Ker bomo pri tem potrebovali pomoč strokovnjakov z vseh področij, jih iščemo in vabimo k sodelovanju.

Drugi pomembni vidik našega delovanja pa je povezovanje izde-

* Ljubica Zgonec Zorko, socialna delavka, vodja Centra DUO Slovenska Bistrica. 2310 Slovenska Bistrica, Grajska 11, E-naslov: ljubica.zorko@siol.net